

ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ НАПН УКРАЇНИ

Лісойван Олена Валеріївна

УДК 159.9:159.923.2-(043.5)

**РЕКОНСТРУКЦІЯ ОСОБИСТІСНИХ СИМВОЛІВ ЯК УМОВА
ПОДОЛАННЯ ЖІНКАМИ СТАНУ ДЕЗАДАПТАЦІЇ**

19.00.01 – загальна психологія; історія психології

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата психологічних наук

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України.

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук
Петренко Ірина Володимирівна,
старший науковий співробітник
лабораторії психології спілкування
Інституту соціальної та політичної
психології НАПН України

Офіційні опоненти:

доктор психологічних наук, доцент
Фальова Олена Євгенівна,
професор кафедри практичної психології
Української інженерно-педагогічної
академії

кандидат психологічних наук, доцент
Емішянц Ольга Борисівна,
доцент кафедри загальної психології
факультету психології Київського
національного університету імені
Тараса Шевченка

Захист відбудеться 30 березня 2021 року об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України за адресою: 04070 м. Київ, вул. Андріївська,15.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту соціальної та політичної психології НАПН України за адресою: 04070, м.Київ, вул. Андріївська,15.

Автореферат розісланий «26» лютого 2021 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. М. Коробка

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Суспільно-політичне напруження в Україні, швидкі зміни у різних сферах життя зумовили втрату відчуття стабільності і зниження здатності до адаптації значної частини населення. На сучасному етапі розвитку людства відходять у минуле чіткі розмежування виключно жіночих і чоловічих сфер відповідальності, сучасна жінка їх часто поєднує, що може призводити до різноманітних конфліктів, емоційного напруження, професійного вигорання та спричиняти виникнення у жінок стану дезадаптації. Зазначене потребує активізації психологічних ресурсів та створення умов, які б сприяли відновленню здатності жінок до подолання стану дезадаптації, що можливо завдяки застосуванню реконструкції особистісних символів у консультативній роботі з жінками.

До вивчення передумов, умов, проявів, стратегій та засобів подолання стану дезадаптації звертаються у своїх роботах вітчизняні і зарубіжні науковці: А. Андрющенко, Л. Бурлачук, Е. Гюан, А. Дюссер, П. Жане, Г. Залевський, М. Мартиненко, Ю. Миславський, А. Налчаджан, В. Сінайко, В. Татенко, Т. Титаренко, О. Хаустова, Л. Хижняк, К. Хорні, О. Чабан та ін. Відзначається, що вміння знаходити засоби вирішення життєвих проблем, здатність долати стани дезадаптації характеризує активного суб'єкта, орієнтованого на досягнення гармонії із самим собою та середовищем.

У сучасних дослідженнях все більше уваги приділяється символічним способам інтерпретації особистісних смислів суб'єкта. Особливості символічного опосередкування досліджуються у контексті розвитку ціннісно-сислової сфери особистості (А. Афанасьєва, Т. Лебедева), побудови картини соціального світу (В. Бурлачук, І. Жадан), загальнокультурних цінностей в індивідуальній свідомості (Т. Буякас, О. Зевіна), конструювання реальності (Н. Дашенкова), метафоризації у символічній репрезентації дійсності (В. Жовтянська), умов орієнтування у міжособистісних стосунках (О. Воробйова), світосприйняття та розуміння світу (Н. Кулагіною), умов становлення суб'єктності (А. Поляков), переживань особистості в критичних ситуаціях (О. Шаліна), «перекодування» індивідуальних змістів психічного у метафорично-символічні форми за допомогою когнітивного реконструювання (Т. Яценко), функціонального змісту символів (І. Борейчук, В. Назаревич).

Реконструкцію символу як символоутворення розглядають О. Ранк та Х. Закс, як засіб самоцілення психіки – К. Юнг, як універсальне превербальне повідомлення, мову несвідомого – З. Фройд; як репрезентацію – В. Серкін, С. Лангер; як засіб символізації – М. Кляйн; як засіб коригування емоцій – Н. Лінде, як засіб для роботи з уявою – Б. Дорст, Х. Льойнер, В. Стюарт, Р. Фогель; як перекодування індивідуальних змістів психічного за допомогою когнітивного реконструювання – Т. Яценко.

Попри значний обсяг праць, присвячених різним аспектам подолання особистістю стану дезадаптації, застосування саме реконструкції особистісних символів у подоланні особистістю стану дезадаптації, зокрема й у жінок, досліджено недостатньо. Актуальність та недостатня розробленість проблеми

зумовили вибір теми дисертаційної роботи «Реконструкція особистісних символів як умова подолання жінками стану дезадаптації».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано в межах науково-дослідницьких тем лабораторії психології спілкування Інституту соціальної та політичної психології НАПН України «Соціальні діалоги у вимірах когнітивного спілкування» (2014-2018 рр., державний реєстраційний номер: 0113U002136) та «Науково-методичні підходи до конструювання комунікативних технологій врегулювання соціальних конфліктів» (2017-2019 рр., державний реєстраційний номер: 0117U000194). Тему затверджено Вченою радою Інституту соціальної та політичної психології НАПН України (протокол № 2/15 від 29.01.2015) й узгоджено бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол №4 від 26.05.2015).

Мета дослідження – визначити сутність реконструкції особистісних символів як умови подолання жінками стану дезадаптації.

Відповідно до мети було поставлено наступні **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати теоретико-методологічні підходи до вивчення стану дезадаптації, його подолання та реконструкції особистісних символів. Побудувати теоретичну модель застосування реконструкції особистісних символів як умови подолання жінками стану дезадаптації.

2. Обґрунтувати теоретико-методичні засади емпіричного дослідження реконструкції особистісних символів як умови подолання стану дезадаптації; визначити характеристики особистісних символів під час їх реконструкції жінками в стані адаптації та дезадаптації.

3. Визначити особливості застосування реконструкції особистісних символів як умови подолання жінками стану дезадаптації.

4. Розробити програму подолання стану дезадаптації у жінок із застосуванням реконструкції особистісних символів та на основі результатів її апробації надати практичні рекомендації для психологів щодо консультативної роботи із жінками.

Об'єкт дослідження: подолання стану дезадаптації.

Предмет дослідження: реконструкція особистісних символів як умова подолання жінками стану дезадаптації.

Методи дослідження. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань було застосовано комплекс методів, зокрема:

– теоретичні методи – аналіз та узагальнення наукової літератури із проблеми дослідження – для з'ясування стану розробленості предмету дослідження; порівняння та узагальнення даних теоретичних і експериментальних досліджень, теоретичне моделювання – з метою уточнення теоретико-понятійного апарату та концептуальних засад дослідження; систематизація зібраних даних із метою визначення реконструкції особистісних символів як умови подолання стану дезадаптації;

– емпіричні методи: опитувальник соціально-психологічної адаптації К. Роджерса та Р. Даймонд – для визначення психологічних проявів адаптованості/деадаптованості; методика багатофакторного дослідження

особистості Р. Кеттелла №105 – для визначення особистісних якостей, що зумовлюють здатність до адаптації; восьмиколірний тест Люшера – для визначення аутогенної норми (СО) колірних вподобань за А. Вальнеффером як «еталонного індикатора нервово-психічного благополуччя»; методика колірних метафор І. Соломіна – для виявлення можливих причин стану дезадаптації у жінок; проєктивна методика «Неіснуюча тварина» М. Дукаревич – для визначення особливостей самооцінювання; проєктивна методика «Родина в образах» Т. Зинкевич-Євстигнеєва, Д. Кудилова – для визначення особливостей міжособистісних стосунків; проєктивні методики «Каракулі» (модифікація А. Копитіна), «Горщик» (В. Назаревич) та тематичне малювання (малюнок за заданою темою) – під час коригувальної роботи із застосуванням реконструкції особистісних символів. Метод інтерпретації особистісних символів (за Н. Андрейчук) застосовувався під час тематичного малювання для визначення мовних кодів (смислів, що актуалізуються під час інтерпретації символів) та мережі кодів (варіативності мовних кодів);

- статистичні методи обробки даних: кореляційний аналіз – для виявлення зв'язків між досліджуваними показниками; порівняльний аналіз за критерієм Т-Вілкоксона – для співставлення спрямованості змін та їх вираженості після коригувальної роботи; Критерій U-Манна-Вітні – для виявлення статистично достовірних відмінностей показників жінок у стані дезадаптації та адаптованих жінок.

Достовірність отриманих результатів забезпечувалась послідовною та систематичною реалізацією теоретичних засад дослідження, валідністю та надійністю використаних методик, ґрунтовним аналізом отриманих показників. Обробка отриманих даних здійснювалася за допомогою комп'ютерної програми SPSS Statistics 22.0.

Наукова новизна отриманих результатів:

Уперше:

– розроблено модель застосування реконструкції особистісних символів як умови подолання жінками стану дезадаптації, яка передбачає послідовну реалізацію трьох етапів – етапу визначення стану дезадаптації, результатом якого є виявлення комплексу чинників стану дезадаптації; реконструкції особистісних символів з виокремленням стадій та засобів реконструкції, завдяки чому відбувається часткове або повне усвідомлення умов подолання стану дезадаптації та етапу подолання стану дезадаптації завдяки закріпленню в поведінці жінки алгоритму його подолання;

– виявлено мережу мовних кодів (усвідомлення власної ролі та ролі інших, зміна негативного сприйняття минулого та моделі поведінки, спрямованість на самореалізацію, усвідомлення причин виникнення негативних психологічних станів та їх подолання, розвиток впевненості у собі і власних діях та ін.), актуалізація та усвідомлення яких в процесі реконструкції особистісних символів сприяє подоланню жінками стану дезадаптації;

– встановлено, що подолання жінками стану дезадаптації зумовлено здатністю реконструювати особистісні символи за допомогою актуалізації та усвідомлення цих кодів (смислів, що отримуються під час інтерпретації символів);

– визначено та описано багатовимірність застосування реконструкції особистісних символів за допомогою систематизації її видів, а саме: образної, візуальної, колористичної, вербальної реконструкцій та обґрунтовано доцільність їх комплексного застосування у процесі коригувальної роботи з жінками у стані дезадаптації.

Поглиблено уявлення:

– про зміст та структуру стану дезадаптації жінок, як про стан смислової невідповідності між символічними смислами та безпосереднім досвідом особистості з психологічною, фізіологічною та соціальною складовими;

– про структурно-функціональні компоненти реконструкції особистісних символів, а саме: про функції особистісних символів під час реконструкції, первинний і вторинний зміст символу, варіативність мовних кодів та стадії реконструкції (екстерналізації, трансформації та інтерналізації).

Дістало подальший розвиток:

– застосування алгоритму реконструкції особистісних символів у роботі з жінками у стані дезадаптації, а саме – визначено етапи (екстерналізації, трансформації, інтерналізації); функції (актуалізуючу та змістотворну) та види реконструкції;

– організація психологічного супроводу осіб у стані дезадаптації із застосуванням реконструкції особистісних символів.

Практичне значення наукових результатів роботи полягає у розробці коригувальної програми, спрямованої на подолання жінками стану дезадаптації за допомогою реконструкції особистісних символів та виробленні практичних рекомендацій для психологів щодо консультативної роботи із жінками. Основні положення дослідження щодо застосування різних видів реконструкцій особистісних символів, можуть бути використані практичними психологами, соціальними працівниками при вибудовуванні коригувальної роботи та наданні психологічної допомоги жінкам у стані дезадаптації для підвищення їхньої здатності до адаптації. Використаний у роботі психодіагностичний інструментарій може становити методичну основу інших досліджень щодо станів дезадаптації особистості та їхнього подолання. Державні інституції, заклади освіти, громадські організації можуть використати результати дослідження для розширення арсеналу методів надання психологічної допомоги жінкам у стані дезадаптації. Теоретичний та емпіричний матеріал може стати корисним у процесі розробки та викладання навчальних курсів із загальної психології, психологічного консультування, психокорекції, а також при розробці спецкурсів з практичної психології.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та результати дослідження були представлені на наукових та науково-практичних конференціях і семінарах, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Психологія та педагогіка: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень», (м.Одеса,15-16.09.17); Міжнародній науково-практичній конференції «Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти), (м. Львів, 22-23.09.17); III Міжнародній науково-практичній конференції «Генеза буття особистості», (м. Київ, 20.12.16); П'ятій Міжнародній науково-

політичній конференції «Людина, суспільство, політика: актуальні виклики сучасності» (м. Одеса, 23-24.02.18); II Міжнародній науково-практичній конференції «Психологія свідомості: теорія і практика наукових досліджень» (м.Переяслав-Хмельницький, 21.03.18); III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя: психотехнології особистісних змін», (м. Суми, 16-17.02.17); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології» (м. Запоріжжя, 2-3.02.2018) та круглому столі «Українська модель соціального діалогу в контексті європейської політики» (м.Київ, 18.11.16).

Результати дослідження узагальнено, систематизовано і оформлено у вигляді коригувальної програми «Подолання стану дезадаптації у жінок», яку **було впроваджено**: у навчальний процес роботи закладу освіти спеціалізованої школи №52 з поглибленим вивченням інформаційних технологій Солом'янського району м. Києва (психолого-педагогічний цикл занять з метою подолання стану дезадаптації у жінок; довідка № 180 від 26.12.2019); у практику роботи психологів науково-методичного центру управління освіти Солом'янської районної в місті Києві державної адміністрації у вигляді лекцій та практичних занять (довідка № 46 від 26.12.2019); у індивідуальній консультаційній роботі та групових заняттях з жінками на базі психологічного кабінету за адресою: м. Київ, вул. М. Кривоноса, буд.7, кв.90 (довідка №1/АР від 10.01.2018).

Публікації. Основний зміст роботи відображено у 16 публікаціях, із яких 6 статей – у наукових фахових виданнях, включених до переліку МОН України, 1 – у зарубіжному науковому виданні.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (290 найменувань, із них 18 – іноземними мовами) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 235 сторінок, основний зміст роботи викладено на 152 сторінках. Робота містить 9 рисунків та 32 таблиці. Додатки займають 43 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, описано методи дослідження, висвітлено наукову новизну й практичне значення, наведено дані про апробацію результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі** – «Теоретико-методологічні засади вивчення реконструкції особистісних символів як умови подолання жінками стану дезадаптації» розглянуто теоретико-методологічні підходи до вивчення стану дезадаптації та реконструкції символів. Наведено визначення понять «стан дезадаптації»; «реконструкція особистісних символів»; визначено функції символу та потенціал реконструкції символів у подоланні стану дезадаптації. Здійснено психологічний аналіз змісту, основних складових і механізмів виникнення та подолання стану дезадаптації. Представлено теоретичну модель застосування

реконструкції особистісних символів як умови подолання жінками стану дезадаптації.

Встановлено, що у психологічній науці в підходах до трактування стану дезадаптації та причин його виникнення виокремлюються складові: психологічна, соціальна та фізіологічна (С. Белічева, Т. Зубкова, О. Коцюбинський, А. Маклаков, А. Налчаджян, М. Шейніна, С. Штак та ін.). Умови подолання стану дезадаптації особистості досліджуються стосовно до шкільної (Т. Опалюк) та професійної дезадаптації (О. Солодухова, М. Шик, С. Хатунцева). Вивчаються організаційно-педагогічні умови адаптації (О. Гура), а також умови життєдіяльності у контексті адаптації (Л. Зданевич) і життєконструювання (Т. Титаренко та ін.)

Слід зазначити, що в психологічних підходах пропонуються різнопланові трактування символу. Останній постає: як конструкт (М. Яковлева); як образ та пізніше знак, засіб духовного пізнання (І. Кант); як «посвідчення» особистості (Г. Гадамер); як цілісність, енергія (Г. Тарнапольська); як вираз стійких форм несвідомого (К. Юнг); як самостійний носій досконалих, але відсутніх у реальності значень (Ю. Дерябіна, В. Дерябін та ін.).

З-поміж різних підходів щодо застосування реконструкції особистісних символів найбільш продуктивним видається підхід Д. Джонсона. У запропонованій ним моделі акцентовані три стадії коригувального процесу: екстерналізація (розкриття), трансформація (зміна), інтерналізація (усвідомлення нових смислів).

Розглянуто діагностичну, коригувальну, актуалізуючу, деконструюючу, змістотворну функції символу (І. Борейчук, В. Назаревич та ін.).

Показано, що реконструкція особистісних символів необхідна для визначення того, що раніше не усвідомлювалось або розумілось особистістю інакше та може виступати умовою подолання стану дезадаптації у жінок. При цьому відновлення смислової невідповідності (усвідомлення нових та трансформація старих смислів) можливе за умови комплексного застосування різних видів реконструкції особистісних символів.

На основі узагальнення результатів досліджень стану дезадаптації та реконструкції символів описано багатовимірність застосування реконструкції особистісних символів за допомогою систематизації її видів, а саме: візуальної, колористичної, образної та вербальної реконструкції, комплексне використання яких сприятиме подоланню стану дезадаптації у жінок. Образна реконструкція особистісних символів розуміється як процес пошуку і перетворення особистісних символічних смислів (реконструкція особистісних символів) за допомогою символічних форм – символів малюнку, іграшки, картинки, метафоричного зображення, фотографії тощо; вербальна – як реконструкція особистісних символів за допомогою слів стосовно символічних зображень; візуальна – як реконструкція особистісних символів за допомогою образів уяви; колористична – як реконструкція особистісних символів за допомогою кольору.

У результаті проведеного теоретичного аналізу було розроблено модель застосування реконструкції особистісних символів як умови подолання жінками стану дезадаптації в якій представлено поетапну послідовність дій у застосуванні

реконструкції особистісних символів з метою подолання стану дезадаптації (рис.1).

Рис.1. Теоретична модель застосування реконструкції особистісних символів як умови подолання жінками стану дезадаптації

Застосування реконструкції особистісних символів як умови подолання жінками стану дезадаптації здійснюється у три етапи: 1) визначення стану дезадаптації, результатом якого є виявлення комплексу чинників стану дезадаптації; 2) реконструкції особистісних символів (виокремлено стадії та засоби реконструкції), завдяки чому відбувається часткове або повне усвідомлення умов подолання стану дезадаптації; 3) подолання стану дезадаптації завдяки закріпленню в поведінці жінки алгоритму його подолання, що утворюється за допомогою варіативності мовних кодів під час реконструкції особистісних символів.

Отже, стан дезадаптації розглянуто як стан смислової невідповідності між символічними смислами та безпосереднім досвідом особистості. Реконструкцію особистісних символів представлено як умову подолання стану дезадаптації, при цьому символ розглядається як універсальний мовний код, що сприяє виявленню і усвідомленню особистістю нових смислів у ході його реконструкції.

У другому розділі – **«Організація емпіричного дослідження особливостей подолання жінками стану дезадаптації за допомогою реконструкції особистісних символів»** представлено програму емпіричного дослідження подолання стану дезадаптації у жінок за допомогою реконструкції особистісних символів. Обґрунтовано добір психодіагностичного інструментарію, систематизовано особливості дослідження різних видів реконструкції особистісних символів, охарактеризовано групу досліджуваних та проаналізовано результати емпіричних даних.

Емпіричне дослідження проходило у чотири етапи: на першому етапі виокремлено проблемну область дослідження, визначено задачі і сформульовано робочі гіпотези; другий полягав у підборі та адаптації психодіагностичних методик для розв'язання поставлених завдань; на третьому визначалися особливості реконструкції респондентами особистісних символів за допомогою проективної методики «Неіснуюча тварина», тематичного малювання із застосуванням різних видів реконструкції особистісних символів та методу інтерпретації. На четвертому етапі дослідження було узагальнено емпіричні дані, здійснено статистичну обробку отриманих результатів, їх аналіз та змістовну інтерпретацію, розроблено й апробовано коригувальну програму, спрямовану на подолання жінками стану дезадаптації із застосуванням реконструкції особистісних символів та обґрунтовано доцільність її застосування у консультативній роботі з дезадаптованими жінками.

До участі у дослідженні залучено 251 особу, з них 51 – на пілотному етапі і 200 – в основному дослідженні (100 жінок, що перебували у стані дезадаптації та 100 адаптованих жінок). Вік респондентів у обох групах – від 18 до 45 років.

Група жінок, які перебували у стані дезадаптації, мала наступні характеристики: 14% жінок – віком від 18-ти до 23-х років, 86% жінок – від 23-х до 45-ти років. Всі вони тимчасово або постійно проживали у місті Києві. Середньогруповий показник за шкалою «дезадаптація» у жінок цієї групи дорівнював $b > 136$, що свідчить про виражений стан дезадаптації, водночас середньогруповий показник за шкалою «адаптація» свідчить про низький рівень адаптованості ($a < 68$). Водночас жоден із показників за цими шкалами не потрапив до «зони невизначеності» (показники від 68 до 136 за опитувальником СПА).

До групи адаптованих жінок увійшли респонденти віком від 18-ти до 45-ти років (81% – старше 23 років), які звертались за допомогою до психолога, мешкали тимчасово або постійно у місті Києві. У групі адаптованих жінок показник за шкалою «дезадаптація» дорівнював $b < 68$, що вказує на низькі показники стану дезадаптації, а показник за шкалою «адаптація» ($a > 136$) свідчить про виражений рівень адаптованості. Як і у групі жінок в стані дезадаптації жоден із показників за цими шкалами не потрапив до «зони невизначеності».

У ході основного дослідження застосовувались стандартизовані методики, за допомогою яких вимірювалися визначені у пілотному дослідженні показники: «адаптація», «дезадаптація», «неприйняття себе», «прийняття себе», «прагнення до домінування», «відомість», «ескапізм», «прийняття інших», «неприйняття інших», «емоційний комфорт», «емоційний дискомфорт», «зовнішній контроль», «внутрішній контроль», «замкненість», «відкритість до спілкування», «емоційна нестабільність», «емоційна стабільність», «нерішучість», «сміливість», «впевненість у собі», «тривожність», «адекватність самооцінки», «підпорядкованість», «домінантність», «низька нормативність поведінки», «висока нормативність поведінки», «конформізм», «нонконформізм», «низький самоконтроль», «високий самоконтроль», «розслабленість», «напруженість».

Дослідження реконструкції особистісних символів у подоланні жінками стану дезадаптації здійснювалось за спеціально розробленим алгоритмом, який передбачав: 1) визначення показників особистості, які можуть бути пов'язані з особистісними символами; 2) виокремлення символів, які найчастіше зустрічаються під час діагностичної роботи, та визначення особливостей їх інтерпретації жінками у стані дезадаптації; 3) групування символів, які інтерпретуються за допомогою мовних кодів, в окремі мережі кодів для подальшого аналізу з метою систематизації та встановлення їх ролі у подоланні стану дезадаптації; 4) обґрунтування продуктивності застосування реконструкції особистісних символів для подолання стану дезадаптації шляхом здійснення коригувальних впливів, спрямованих на екстерналізацію, трансформацію, інтерналізацію символів; 5) доведення або спростування значущості змін стану дезадаптованих жінок після реконструкції особистісних символів.

У третьому розділі – **«Результати емпіричного дослідження особливостей застосування реконструкції особистісних символів як умови подолання жінками стану дезадаптації»** – представлено аналіз результатів емпіричного дослідження застосування реконструкції особистісних символів з метою подолання жінками стану дезадаптації, визначено шляхи подолання жінками стану дезадаптації за допомогою встановлення мережі кодів під час інтерпретації особистісних символів. Представлено рекомендації на основі розробленої та апробованої коригувальної програми для подолання стану дезадаптації у жінок, визначено етапи здійснення коригувальних впливів, їх мету та зміст.

За результатами порівняльного аналізу визначено відмінності особистісних показників жінок в стані дезадаптації та адаптованих жінок, а саме: низькі показники прийняття себе, емоційний дискомфорт, низькі показники внутрішнього контролю, нерішучість, відсутність адекватної самооцінки, нонконформізм, низький самоконтроль, домінантність. У адаптованих жінок ці показники, в цілому, залишаються у межах норми.

Визначено важливі для подолання дезадаптації функції символу: актуалізуючу та змістотворну. Завдяки першій відбувається актуалізація певних подій, а друга дає змогу особистості усвідомити сенс переживань, вчинків, подій під час реконструкції особистісних символів. Застосування методу інтерпретації

дало змогу прослідкувати дію обох функцій у процесі реконструкції особистісних символів.

Виокремлено особливості символів, які частіше зустрічаються у жінок у стані дезадаптації (за результатами роботи з методикою «Неіснуюча тварина»). Так у рисунках досліджуваних із групи жінок в стані дезадаптації частіше відсутні деталі («ніс» – у 46%, «вуха» – у 34%, «рот» – у 15%, «сильні опорні елементи» – у 61%); «очі заштриховані» (у 33%) або «заплющені» (у 29%); «основна фігура розміщується у центрі аркуша» лише у 51%; «розмір тварини маленький» – 48%, «відсутність рівної лінії» – 43%. За діагностичним інтерпретаційним змістом методики «Неіснуюча тварина», це пов'язано з такими показниками жінок у стані дезадаптації як невпевненість у собі, низька самооцінка, наявність страху, присутність напруження та хвилювання, пригнічений емоційний стан, відсутність відчуття опори.

Виявлено відмінності особистісних символів у жінок, що перебувають у стані дезадаптації та адаптованих жінок. Встановлено тенденцію, згідно якої у жінок в стані дезадаптації одночасно наявні три або більше вищезазначених показників. Така закономірність простежується у 78% дезадаптованих жінок (три показники виявлено у 22%, а чотири і більше – у 56% жінок). Серед адаптованих лише у 14% жінок наявні три показники дезадаптації і ще у 2% жінок – чотири.

За результатами обстеження жінок у стані дезадаптації і адаптованих жінок було виявлено кореляційні зв'язки (коефіцієнт кореляції Кендалла) між показниками методики соціально-психологічної адаптації К. Роджерса та Р. Даймонд і показниками методики «Неіснуюча тварина». Статистично значущі кореляційні зв'язки було виявлено між показником «неприйняття себе» та показником «невпевненість у собі, низька самооцінка, нерішучість» у жінок в стані дезадаптації ($\tau = 0,310$; $\rho \leq 0,01$); обернену кореляцію ($\tau = -0,371$; $\rho \leq 0,01$) – між показниками «прийняття себе» та «невпевненість у собі, низька самооцінка, нерішучість» у дезадаптованих жінок; пряму кореляцію між показником «емоційний комфорт» та показниками «позитивне відношення до своїх дій, рішень, вчинків» ($\tau = 0,350$; $\rho \leq 0,01$), «відсутністю напруження або хвилювання» ($\tau = 0,304$; $\rho \leq 0,01$) у жінок в стані дезадаптації.

У групі жінок у стані дезадаптації виявлено обернену кореляцію між показником «невпевненість у собі, низька самооцінка» та показниками, виявленими за інтерпретаційним діагностичним змістом методики «Неіснуюча тварина», а саме: «відчуття стабільності, контролю за своїми судженнями та рішеннями» ($\tau = -0,364$; $\rho \leq 0,01$), «обміркованість, раціональність у прийнятті рішень» ($\tau = -0,399$; $\rho \leq 0,01$), «позитивне відношення до своїх дій, рішень, вчинків» ($\tau = -0,306$; $\rho \leq 0,01$). Водночас у адаптованих жінок статистично значущого зв'язку між вищезазначеними показниками не виявлено.

Отже, на відміну від жінок у стані дезадаптації, яким властива низька самооцінка і невпевненість у собі, у групі адаптованих переважають емоційний комфорт, позитивне ставлення до своїх дій, вчинків та рішень, відсутність хвилювання. Чим більше жінка у стані дезадаптації невпевнена у собі, тим менше їй притаманні відчуття стабільності, поміркованість, раціональність у прийнятті рішень, позитивне ставлення до своїх дій, рішень, вчинків.

З метою визначення відмінностей між двома групами досліджуваних жінок було проведено порівняння результатів дослідження 50-ти адаптованих жінок з високим рівнем адаптації (за опитувальником СПА) та 50-ти жінок у стані дезадаптації (низький рівень адаптації за опитувальником СПА) за опитувальником Р.Кеттелла. Порівняння двох груп жінок за показниками цього опитувальника здійснювалося за допомогою U-критерія Манна-Вітні. Виявлено статистично достовірні відмінності за такими факторами: «практичність – розвинена уява» ($p \leq 0,01$), «спонтанність – висока нормативність поведінки» ($p \leq 0,01$), «підлеглість – домінантність», «впевненість у собі – тривожність» ($p \leq 0,05$).

Адаптовані жінки більшою мірою демонструють розвинену уяву, що виявляється у зорієнтованості на власний внутрішній світ та високому творчому потенціалі; спонтанність, що виявляється у гнучких настановах на дотримання суспільних норм; конформізм, що виявляється у орієнтації на соціальну взаємодію; підлеглість, що виявляється у схильності поступатися іншим.

Низку відмінностей між адаптованими і жінками у стані дезадаптації виявлено на основі порівняння малюнків 50-ти жінок з високим та 50-ти жінок з низьким рівнем адаптації (за опитувальником СПА) із застосуванням U-критерія Манна-Вітні. Зокрема встановлено, що у малюнках адаптованих жінок частіше зустрічаються такі показники, як «руки» ($p \leq 0,01$), «сильні опорні елементи» ($p \leq 0,05$), «ніс» ($p \leq 0,01$), «вуха» ($p \leq 0,01$), «великий розмір» ($p \leq 0,01$), «розміщення в центрі аркуша» ($p \leq 0,01$), «тулуб» ($p \leq 0,01$), що вказує на відчуття опори, емоційну стабільність, високу самооцінку, відсутність ескапізму у адаптованих жінок.

У малюнках жінок у стані дезадаптації достовірно частіше зустрічаються «довгі руки» ($p \leq 0,05$), «викривлені опорні елементи» ($p \leq 0,01$), «заштриховані / заплющені очі» ($p \leq 0,05$), «маленький розмір» ($p \leq 0,01$), «розміщення зліва» ($p \leq 0,01$), «лінія-штрих» ($p \leq 0,01$), «лежаче зображення» ($p \leq 0,05$). Це свідчить про відсутність відчуття опори, наявність страху та хвилювання, низьку самооцінку, ескапізм у жінок в стані дезадаптації.

З метою подолання стану дезадаптації у жінок нами було побудовано візуальну, колористичну, вербальну та образну моделі реконструкції особистісних символів. Дослідивши і проаналізувавши особливості подолання жінками стану дезадаптації за допомогою реконструкції особистісних символів та мережу кодів, що була отримана за допомогою інтерпретації особистісних символів жінками під час тематичного малювання, було розроблено комплексну програму діагностичної і коригувальної роботи із застосуванням реконструкції особистісних символів та визначення мережі кодів у подоланні жінками стану дезадаптації.

За допомогою методу інтерпретації під час коригувальної роботи із застосуванням тематичного малювання у дезадаптованих жінок виявлено мовні коди (сенси), які вказують на шляхи подолання стану дезадаптації.

У процесі реконструкції особистісних символів виявлено варіативність мовних кодів та визначено мережу кодів, що сприяють подоланню стану дезадаптації у жінок, а саме: усвідомлення власної ролі, ролі інших та власних якостей; зміна негативного сприйняття минулого та моделі поведінки, спрямованість на самореалізацію, подолання негативних психологічних станів,

вихід із зони психологічного комфорту; розвиток позитивного мислення, впевненості у собі та власних діях.

За результатами застосування критерію Т-Вілкоксона до та після коригувальної роботи, встановлено, що за показником «дезадаптація» цей критерій склав $-8,572$; $\text{asympt. sig. (2-tailed)} = 0,000$, за показником «аутогенна норма» склав $-8,345$; $\text{asympt. sig. (2-tailed)} = 0,000$, за показником «адаптація» $-8,682$; $\text{asympt. sig. (2-tailed)} = 0,000$. Отже, зафіксовані в ході експериментального дослідження зміни є значущими і не є випадковими, що свідчить про ефективність застосування реконструкції особистісних символів для подолання стану дезадаптації у жінок.

На основі узагальнення даних, отриманих у ході коригувальної роботи, сформульовано практичні рекомендації для психологів, які безпосередньо працюють з жінками у стані дезадаптації, щодо проведення коригувальної роботи із застосуванням реконструкції особистісних символів на основі моделей образної, вербальної, колористичної та візуальної реконструкції. Вони стосуються особливостей організації персонального консультування, створення безпечного середовища, надання допомоги при формуванні запиту, аналізу зв'язку тематики малюнка з проблемою, що розв'язується; здійснення роботи у парах, вимог щодо необхідності зберігання малюнка, дотримання правил ведення протоколу, обговорення результатів роботи, доцільності виконання домашнього завдання та ін.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми, що виявляється у визначенні сутності реконструкції особистісних символів як умови подолання жінками стану дезадаптації та ефективності її застосування у подоланні жінками стану дезадаптації.

Отримані результати дають змогу зробити такі висновки:

1. Стан дезадаптації розглядається як стан смислової невідповідності між символічними смислами та безпосереднім досвідом особистості. В основу розуміння процесу подолання стану дезадаптації у поведінковій сфері особистості покладено уявлення про необхідність особистості у зміні, удосконаленні та набуття певної поведінки, що сприяє подоланню стану дезадаптації; у когнітивній сфері – уявлення про те, що при аналізі стану дезадаптації велике значення має проблема змістової інтерпретації особистістю себе, оточуючого середовища, усвідомлення поточної ситуації; в емоційній сфері – уявлення про обумовленість стану дезадаптації негативними емоціями, усвідомлення причин виникнення яких та конструктивне керування якими сприяє адаптації особистості.

Реконструкція особистісних символів розглядається як процес пошуку і перетворення особистісних символічних смислів, де символ розуміється як універсальний мовний код, що сприяє виявленню і усвідомленню нових смислів. Відтак реконструкція особистісних символів стає умовою подолання стану дезадаптації.

Визначено актуалізуючу та змістотворну функції символу у подоланні жінками стану дезадаптації, що мають свій вияв в актуалізації певних подій та усвідомленні сенсу переживань, вчинків під час реконструкції особистісних символів.

Теоретичний аналіз реконструкції особистісних символів дозволив визначити багатовимірність застосування такої реконструкції за допомогою систематизації її видів – образної, яка розуміється нами як процес пошуку і перетворення особистісних символічних смислів за допомогою символічних форм, вербальної – як реконструкції особистісних символів за допомогою слів стосовно символічних зображень; візуальної – як реконструкції особистісних символів за допомогою образів уяви; колористичної – як реконструкції особистісних символів за допомогою кольору.

2. Розроблено модель застосування реконструкції особистісних символів як умови подолання жінками стану дезадаптації, в якій представлена послідовність етапів здійснення такої реконструкції. На першому етапі виявлено комплекс чинників стану дезадаптації; на другому – реконструйовано особистісні символи, виокремлено такі стадії реконструкції, як: екстерналізація – розкриття смислів, що вказують на власні неусвідомлені психічні процеси у вигляді символів; трансформація – зміна смислів особистістю у процесі реконструкції символів, що відкриває простір для змін; інтерналізація – усвідомлення нових смислів за допомогою сприйняття репрезентацій символічних образів закодованої інформації, що сприяють подоланню стану дезадаптації; а також визначено засоби вербальної, візуальної, колористичної та образної реконструкції. Третій етап передбачав закріплення у поведінці алгоритму подолання стану дезадаптації, що утворюється за допомогою варіативності мовних кодів під час реконструкції особистісних символів.

Визначено особливості символів, які характерні для жінок у стані дезадаптації та виявлено відмінності особистісних символів у жінок, що перебувають у стані дезадаптації та адаптованих жінок. Зокрема встановлено, що адаптованим жінкам у малюнках притаманні символи, що розкривають наявність у них відчуття опори, емоційну стабільність, високу самооцінку, відсутність ескапізму. Для жінок в стані дезадаптації характерні символи у малюнках, що свідчать про відсутність відчуття опори; наявності страху та хвилювання, низької самооцінки, ескапізму. Встановлено тенденцію, згідно якої у дезадаптованих жінок одночасно наявні три або більше з виявлених особливостей особистісних символів.

3. Використання образної, вербальної, візуальної та колористичної реконструкції особистісних символів показало, що завдяки комплексному застосуванню виокремлених видів реконструкції досягається варіювання мовних кодів і відбувається актуалізація особистістю їх мережі, а саме: усвідомлення власної ролі та ролі інших, зміна негативного сприйняття минулого, зміна моделі поведінки, спрямованість на самореалізацію, усвідомлення причини негативних психологічних станів та їх подолання, вихід із зони психологічного комфорту, розвиток впевненості у собі та власних діях. В результаті оприявлюються нові смисли, усвідомлення яких і зумовлює подолання жінками стану дезадаптації.

Встановлено, що ці смисли у жінок в стані дезадаптації стосуються когнітивної, поведінкової та емоційної сфер.

4. Узагальнення та інтерпретація результатів дослідження стали основою для розробки та апробації коригувальної програми, спрямованої на подолання стану дезадаптації у жінок із застосуванням реконструкції особистісних символів, яка передбачає виявлення стану дезадаптації та його факторів за допомогою застосування діагностичних методик, бесіди та анкетування; безпосереднє здійснення реконструкції особистісних символів на різних стадіях коригувального процесу – екстерналізації (розкриття смислів), трансформації (зміна смислів), інтерналізації (утворення нових смислів) та яке відбувається за допомогою використання тематичного малювання. Під час комплексного застосування вербальної, образної, колористичної та візуальної реконструкції особистісних символів досягається варіювання мовних кодів, що сприяє усвідомленню сфери невідповідності і частковому або повному усвідомленню умов подолання стану дезадаптації. Після чого, завдяки закріпленню у поведінці алгоритму подолання стану дезадаптації, що утворюється за допомогою варіативності мовних кодів під час реконструкції особистісних символів, відбувається часткове або повне подолання жінками стану дезадаптації.

На основі отриманих теоретичних та емпіричних результатів розроблено практичні рекомендації психологам, які безпосередньо працюють із жінками у стані дезадаптації, щодо проведення психодіагностичної та коригувальної роботи із застосуванням реконструкції особистісних символів за допомогою розроблених моделей образної, вербальної, колористичної та візуальної реконструкцій.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у дослідженні реконструкції особистісних символів та розробці програм, які дають змогу долати стан дезадаптації жінок у професійній діяльності, у міжособистісних стосунках, процесі самореалізації та професійного зростання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

А) Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Статті в наукових фахових виданнях, затверджених МОН України:

1. Лісойван О. В. Концептуальні підходи до візуальної реконструкції системи символів особистості / О. В. Лісойван // Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – К.: Інформаційно-аналітичне агенство, 2016. – Том X – Вип. 29. – С. 106-114.

2. Лісойван О. В. Модель дослідження реконструкції системи символів: концептуальні підходи / О. В. Лісойван // Наукові студії із соціальної та політичної психології: зб. статей – К.: Міленіум, 2016. – №38 (41) – С.18-29.

3. Лісойван О. В. Використання реконструкції символів у різних психотерапевтичних підходах / О. В. Лісойван // Наукові студії із соціальної і політичної психології: зб. статей. – К.: Міленіум, 2016. – Вип. 37(40). – С. 299-309.

Публікації у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз:

4. Лісойван О. В. Теоретична модель дослідження вербальної реконструкції символів особистості / О. В. Лісойван // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. – Вип. 55 – Серія «Психологія». – Харків: ПромАрт, 2017. – С. 134-142.

5. Лісойван О. В. Особливості смислової інтерпретації символів у жінок в стані дезадаптації / О. В. Лісойван // Збірник наукових праць «Теорія і практика сучасної психології». – Вип. 3. – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2018. – С.43-48.

6. Лісойван О. В. Застосування теоретичних моделей реконструкції символів у роботі з жінками у стані дезадаптації / О. В. Лісойван // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. – Том 1. – Вип. 1. – Херсон: «Гельветика», 2018. – С.111-117.

Публікації у зарубіжних наукових виданнях:

7. Lisoyvan O. The model of verbal reconstruction of symbols: aspect of disadaptation of personality. «Tiltai» Klaipeda University – Klaipeda., 2016. – №3(75) – p.127-134.

Б) Опубліковані праці апробаційного характеру:

8. Лісойван О. В. Реконструкція символів як чинник подолання міжособистісних конфліктів у сім'ї / О. В. Лісойван // Мат. круглого столу «Українська модель соціального діалогу в контексті європейської політики», (м.Київ, 18.11.16). – Київ, 2016.

9. Лісойван О. В. Застосування теоретичних моделей реконструкції символів у роботі з жінками в стані дезадаптації / О. В. Лісойван // Тези Міжнародної науково-практичної конференції «Психологія та педагогіка: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень», (м. Одеса, 15-16.09.17). – Одеса, 2017. – С.14-17.

10. Лісойван О. В. Дослідження реконструкції символу в процесі роботи з жінками у стані дезадаптації / О. В. Лісойван // Тези Міжнародної науково-практичної конференції «Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти), (м.Львів, 22-23.09.17). – Львів, 2017. – С.9-12.

11. Лісойван О. В. Концептуальні підходи до візуальної реконструкції системи символів особистості / О. В. Лісойван // Тези III Міжнародної науково-практичної конференції «Генеза буття особистості», (м.Київ, 20.12.16). – К., 2016. – С.234-235.

12. Лісойван О. В. Теоретична модель дослідження вербальної реконструкції символів особистості / О. В. Лісойван // Тези III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя: психотехнології особистісних змін», (м. Суми, 16-17.02.17). – Суми, 2017. – С.45-48.

13. Лісойван О. В. Отримання вторинного змісту символу в процесі роботи з жінками у стані дезадаптації / О. В. Лісойван // Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології» (м. Запоріжжя, 2-3.02.2018). – Запоріжжя, 2018. – С.185-186.

14. Лісойван О. В. Отримання реконструйованого змісту символу в процесі роботи з жінками у стані дезадаптації / О. В. Лісойван // Тези П'ятої Міжнародної науково-політичної конференції «Людина, суспільство, політика: актуальні виклики сучасності», (м.Одеса, 23-24.02.18). – Одеса, 2018. – С.66-70.

15. Лісойван О. В. Дослідження трансформації символічних систем особистості у процесі роботи з жінками у стані дезадаптації / О. В. Лісойван // Тези II Міжнародної науково-практичної конференції «Психологія свідомості: теорія і практика наукових досліджень» (м. Переяслав-Хмельницький, 21.03.18). – Переяслав-Хмельницький, 2018. – С.103-107.

16. Лісойван О. В. Концептуальні підходи до побудови теоретичної моделі дослідження реконструкції особистісної системи символів / О. В. Лісойван // Збірник «Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка». – 2016. – №6 (303) – С. 272-282.

АНОТАЦІЇ

Лісойван О. В. Реконструкція особистісних символів як умова подолання жінками стану дезадаптації. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології». – Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, Київ, 2021.

У дисертації подано теоретичне узагальнення та емпіричне розв'язання проблеми застосування візуальної, образної, вербальної та колористичної реконструкції особистісних символів як умови подолання жінками стану дезадаптації. Стан дезадаптації розглядається як стан смислової невідповідності між символічними смислами та безпосереднім досвідом особистості. Реконструкція особистісних символів є процесом пошуку і перетворення особистісних символічних смислів де символ є універсальним мовним кодом, що сприяє процесам отримання і усвідомлення нових смислів особистістю у ході його реконструкції. Емпірично досліджено зміни змісту інтерпретації особистісних символів під час коригувального процесу із застосуванням реконструкції особистісних символів. Описано мережу кодів подолання стану дезадаптації, емпірично виявлених у процесі реконструкції особистісних символів. Визначено, що реконструкція особистісних символів більшою мірою, виконує актуалізуючу та змістотворну функції і є умовою подолання стану дезадаптації у жінок.

Ключові слова: символ, реконструкція символів, стан дезадаптації, функції символу, складові стану дезадаптації, особистісний символ, види реконструкції символів.

Лисойван Е. В. Реконструкция личностных символов как условие преодоления женщинами состояния дезадаптации. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата психологических наук по специальности 19.00.01 – «Общая психология, история психологии». – Институт социальной и политической психологии НАПН Украины. – Киев, 2021.

В диссертации представлены теоретическое обобщение и эмпирическое решение проблемы с использованием визуальной, образной, вербальной и колористической реконструкции личностных символов. Описана многомерность использования реконструкции личностных символов с помощью систематизации ее видов – образной, которая понимается как процесс поиска и преобразования личностных символьных смыслов с помощью символических форм, вербальной – как реконструкция личностных символов с помощью слов касательно символических изображений; визуальной – как реконструкция личностных символов с помощью образов воображения; колористической – как реконструкции личностных символов с помощью цвета.

Состояние дезадаптации рассматривается как состояние смыслового несоответствия между символьными смыслами и непосредственным опытом личности. Реконструкция личностных символов определяется как процесс поиска и преобразования личностных смыслов, в котором символ проявляется как универсальный языковой код, который способствует получению и осознанию новых смыслов личностью в ходе его реконструкции. Эмпирически исследованы изменения содержания в интерпретации личностных символов в процессе коррекционной работы.

Разработана и апробирована коррекционная программа, направленная на преодоление состояния дезадаптации у женщин с применением реконструкции личностных символов, состоящая из трех этапов. Первый этап определения состояния дезадаптации, который предполагает выявление состояния дезадаптации и его факторов с помощью применения диагностических методик, беседы и анкетирования. Второй этап реконструкции личностных символов – непосредственно реконструкция личностных символов, содержащий стадии корректирующего процесса: экстернализации – раскрытия смыслов, трансформации – изменение смыслов, интернализации – образование новых смыслов. Применение реконструкции личностных символов на этом этапе происходит посредством использования тематического рисования.

Во время комплексного применения вербальной, образной, колористической и визуальной реконструкции личностных символов достигается варьирование языковых кодов, что способствует осознанию сферы несоответствия и частичному или полному осознанию условий преодоления состояния дезадаптации. На третьем этапе происходит закрепление в поведении алгоритма преодоления состояния дезадаптации с помощью вариативности языковых кодов полученных при реконструкции личностных символов, что способствует преодолению

состояния дезадаптации. Также разработаны практические рекомендации психологам, которые непосредственно работают с женщинами в состоянии дезадаптации, для проведения психодиагностической и коррекционной работы с применением реконструкции личностных символов на основе разработанных моделей образной, вербальной, колористической и визуальной реконструкций.

Описана совокупность языковых кодов, позволяющих преодолевать состояния дезадаптации, выявленных в процессе реконструкции личностных символов, а именно: осознание собственных качеств, осознание собственной роли и роли других, развитие позитивного мышления, изменение негативного восприятия прошлого, самореализация, изменение модели поведения, планирование времени и постановка цели, преодоление негативных психологических состояний, выход из зоны психологического комфорта, развитие уверенности в себе и собственных силах. Установлено, что реконструкция личностных символов, чаще всего выполняет актуализирующую и смыслообразующую функции и является условием преодоления состояния дезадаптации у женщин.

Ключевые слова: символ, реконструкция символов, состояние дезадаптации, функции символа, составляющие состояния дезадаптации, личностный символ, виды реконструкции символов.

Lisoivan O. V. Reconstruction of personal symbols as a condition for women to overcome the state of disadaptation. – On the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of psychological sciences on a specialty 19.00.01 "General psychology, history of psychology". – Institute of Social and Political Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, 2021.

The dissertation presents a theoretical generalization and empirical solution to the problem of using visual, figurative, verbal and coloristic reconstruction of personal symbols as a condition for women to overcome the state of disadaptation. The state of disadaptation is seen as a state of semantic mismatch between symbolic meanings and direct personal experience. Reconstruction of personal symbols is a process of search and transformation of personal symbolic meanings where the symbol is a universal language code that promotes the processes of obtaining and understanding new meanings by the individual during its reconstruction. Changes in the content of interpretation of personal symbols during the correction process with the use of reconstruction of personal symbols are empirically investigated. A network of codes for overcoming the state of disadaptation, empirically identified in the process of reconstruction of personal symbols, is described. It is determined that the reconstruction of personal symbols, in the vast majority, performs an actualizing and meaningful function and is a condition for overcoming the state of disadaptation in women.

Key words: symbol, reconstruction of symbols, state of disadaptation, functions of symbol, components of state of disadaptation, personal symbol, types of symbol reconstruction.

Підписано до друку .25.02.2021.
Формат 60x90/16.
Папір офсетний. Друк на різнографі.
Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим.